

Barendrecht

Contactblad

Nº 126 Jaargang 2011/2

Het geheugen van Barendrecht

Nog altijd
even ambachtelijk

DE **Weypoort**
DICK SCHUMACHER

Kaasspecialzaak De Weypoort
Middenbaan 87
telefoon: 0180 - 61 29 29
www.deweypoort.nl

Velo Beheer BV

Postbus 27
2990 AA Barendrecht

annink Luxe
cadeaux - porselein - kristal - bestekken

Middenbaan 33a
2991 CS BARENDRECHT
Tel.: 0180 - 616628

**Schildersbedrijf
Raymond Sluiter**

- * Onderhoud
- * Renovatie
- * Wandafwerking
- * Glaszetten

Griegplantsoen 19
2992 EH Barendrecht
tel 0180 616 888
mobiel 0653 803 641

Plezierig zaken doen met Berkman!

Een familiebedrijf dat 100 jaar bestaat. Zeker in de huidige snelle wereld lijkt dat een prestatie die niet meer van deze tijd is.

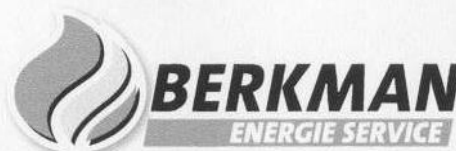
Momenteel behoort Berkman Energie Service tot één van de grotere onafhankelijke leveranciers van brandstoffen en smeermiddelen in Nederland. Zaken doen met Berkman Energie Service betekent betrouwbaarheid, duidelijkheid, maar vooral op een plezierige manier zaken doen met elkaar.

Plezierig zaken doen betekent voor ons:

Wat maakt ons bedrijf voor u plezierig? De medewerkers, de producten, de prijzen? Woorden alleen zijn hierbij onvoldoende. Maak persoonlijk kennis met ons en ervaar voor uzelf de plezierige sfeer en duidelijke cultuur van Berkman Energie Service!

- Maatwerk leveren
- Weten wie onze klanten zijn
- Onze jarenlange kennis en ervaring aan u beschikbaar stellen

- Dag en nacht bereikbaar zijn
- Kwaliteitsproducten tegen concurrerende prijzen
- Duidelijke afspraken zonder kleine lettertjes

Het brood van
Bakkerij Pot is
net zo'n feest

In de luxe winkels van bakkerij Pot vindt u een zeer groot assortiment, iedere dag versgebakken broodsoorten. Voor u zeker aanleiding genoeg de winkel vol lekkernijen te bezoeken.

bakkerij pot

Bakkerij: Singel 29 - 2992 BN Barendrecht
Tel.: 0180 - 613 356

Filialen:

Onderlangs 15 Barendrecht
Tel.: 0180 - 613 042

Blijleven Foodservice B.V.
Handelsweg 82-83, 2988 DB Ridderkerk.
Tel.: (0180) 61 21 23. Fax: (0180) 62 03 23.
www.blijlevenfoodservice.nl

hét adres voor tanken wassen & shoppen

**aanhangwagen
verhuur**

ziedewij
pitstop van Barendrecht

Middelweg 3 - Barendrecht

VIJFVINKEL SCHOENEN

Middenbaan 98 • 2991 CT Barendrecht
Tel. 0180 - 613 221 • Fax 0180 - 611 314

Dorpsstraat 141 • 2992 BD Barendrecht • tel: 0180-612130
www.diggels-eetcafe.nl

**Loodgieter en installatiebedrijf
Ton Blinde**

**Leveren en plaatsen van badkamers en toiletten,
ook sanitaire aanpassingen voor ouderen en minder validen**

- sanitair • douche- en badschermen
- reparatie • onderhoud • watervoorzieningen

Devel 10 - 2991 RB Barendrecht - Tel. 0180-615096

Lid van
UNETO-VNI

Automobielbedrijf M. Vogelaar

Onderhoud - reparaties - verkoop automobielen
APK keuringen

v.d. Meulenstraat 6 - 2992 KM Barendrecht
Telefoon 0180 - 394666

KTV • hi-fi • video

Gloeilampen • tl-

buizen

vof
veenelektronika

ONDERLANGS 16 BARENDRECHT
TELEFOON (0180) 69 00 50

DEZE OPTICIEN KOMT BIJ U THUIS!

Roukens Oogzorg is een erkend opticien. Hij verricht oogmetingen, geeft u advies op maat en heeft de apparatuur en kennis om u weer haarscherp zicht te geven. Toch is er een groot verschil met de andere opticiens: Roukens Oogzorg komt namelijk bij u thuis!

Zonder dat u de deur uit hoeft kunt u dus uw ogen laten meten of een nieuwe bril uitzoeken.

Met het oog op uw gemak!

Roukens Oogzorg
Paddeweg 2 • 2992 CL Barendrecht
T 0180 - 531 870
F 0180 - 531 869
E info@roukensoogzorg.nl
I www.roukensoogzorg.nl

paul casteleijn
HOVENIERS ^{BV}

Noldijk 126 2991 VL Barendrecht
Tel. 078-6771123 Fax.078-6771118
www.paulcasteleijn.nl

Aannemers van grond-,
weg- en
waterbouwkundige
werken

Barendrecht - Tel. (0180) 61 35 22 - Fax (0180) 61 91 60
Postadres: Postbus 6 - 2990 AA Barendrecht

Contactblad

Inhoudsopgave

Van de redactie	2
Chuck Memphis	2
<i>Kees Vermeer</i> Archief Stichting CO ₂ = Nee	3
<i>Hans Onderwater</i> Een dag in mei aan de Oude Maas	4
<i>A. van Heest</i> Uit het archief: de watersnood van 1953	12
<i>Mayke Groffen en Sjouke Hoitsma</i> Maandag Wasdag	14
<i>Kees Vermeer</i> Kiekje	19
Verenigingsnieuws	19

Colofon

Het Contactblad is een uitgave van de Historische Vereniging Barendrecht en verschijnt vier maal per jaar. Overname van artikelen is uitsluitend toegestaan met bronvermelding.

Redactie: W. van Helden en J.E.J. Blinde jr.

e-mail: contactblad@kpnmail.nl

Sluitingsdatum inlevering kopij voor het volgende nummer: 31 augustus 2011

ISSN 0169-5460

Ledenadministratie

Voor aanmelding voor en opzegging van het lidmaatschap alsmede voor het doorgeven van een adreswijziging gelieve u contact op te nemen met de ledenadministratie:

Mw. N. Verschoor

e-mail: info@historischbarendrecht.nl

De contributie bedraagt € 17,50 per jaar. Een extra bijdrage is altijd welkom.

Op de voorplaat

Een unieke foto, gemaakt op de Barendrechtse brug na de capitulatie van 15 mei 1940. Pas nadat generaal Winkelman in de Christelijke Lagere School aan de Rijksstraatweg (Rijsoord) de capitulatie documenten had ondertekend, konden de Duitsers een blik werpen op hun drie uitgeschakelde tanks. Links op de voorgrond de PzKpfw.III van Leutnant Grix. Daarachter staan de twee tanks van het type PzKpfw.II, die aan het lichtere geschut te herkennen zijn. Overal op de brug zijn nog tekenen van de strijd te zien, waaronder kledingstukken, resten van uitrusting en de gesneuvelden. Links op de foto de rails van de HTM-tram, ook wel 'het Moordenaartje' genoemd (foto coll. E.J.Bakker).

In dit Contactblad vindt u de primeur van het door Hans Onderwater vertelde verhaal van Adalbant Kottke, een Duitse soldaat die betrokken was bij de gevechtshandelingen op en rond de Barendrechtse brug op 13 mei 1940.

Met dank aan en toestemming van het Historisch Museum Rotterdam maken wij u erop attent dat het maandag weer wasdag is, en wel met een hoofdstuk uit het boek “Het geluk van de huisvrouw”, waarin een prominente plaats is weggelegd voor het in Barendrecht gevestigde bedrijf Velo.

Verder gaan we ‘op herhaling’: in dit Contactblad treft u opnieuw het verslag van de dijkdoorbraak in de nacht van 31 januari op 1 februari 1953 van de heer A. van Heest.

We beginnen echter met een stukje onvervalste Barendrechtse pophistorie: de muzikale levensloop van Karel van den Hoven, alias Chuck Memphis.

Chuck Memphis

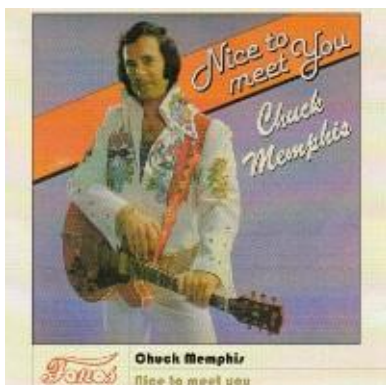
Barendrechtse pophistorie

WIE KENT HEM NIET? BARENDRECHTER KAREL VAN DEN HOVEN, BETER BEKEND ONDER ZIJN ARTIESTENNAAM CHUCK MEMPHIS. ONDERSTAANDE TEKST IS ONTLEEND AAN ZIJN AUTOBIOGRAFIE.

Chuck Memphis wordt op 16 december 1946 geboren in Smitshoek als oudste van de drie kinderen van de familie Van den Hoven. Op achtjarige leeftijd werd Chuck lid van de lokale fanfare om zo kennis te maken met muziek. Deze muziek was geheel anders dan de muziek waarmee hij later in aanraking kwam. Op dertienjarige leeftijd, in 1959, nam hij gitaarles en al na een aantal weken werd met enkele vrienden uit Barendrecht, te weten Aart Kooiman, Maarten Kooiman, Jan Groenendijk en Roel Romer, de band ‘The Playing Stars’ opgericht.

Het was de tijd van Elvis Presley, Cliff Richard en Johnny Hallyday die Chuck Memphis gek maakten met de Rock & Roll. Het was ook de tijd van de instuiven in het verenigingsgebouw in Smitshoek (met als beheerder de heer Vis), waar zij heel veel speelden met zelfgemaakte elektrische gitaren en oude radio’s als versterker.

In 1974, lang nadat the Playing Stars al waren opgeheven, begon Chuck mee te doen aan talentenjachten, die hij zo af en toe won. Begonnen als Rock & Roll-zanger ging Chuck zich steeds meer toeleggen op het Country & Western-repertoire en ballads.

In 1978 maakte Chuck zijn eerste plaat: “Shining Star/Jealous Fool”, die goed door het publiek ontvangen werd. Dit resulteerde in een uitnodiging van Releight Studios om een compleet album te maken. Deze LP werd in 1982 uitgebracht op het Killroy label van Johnny Hoes en had als titel “Nice To Meet You”. Voor dit album had Chuck Memphis enkele songs zelf gecomponeerd.

In 1982 was hij een van de artiesten in een grote Country & Western-show in Ahoy’, met Amerikaanse toptiesten als Carl Perkins, Roy Orbison, Jerry Lee Lewis, Boxcar Willy en niet te vergeten de grote Marty Robbins.

Ook werd Chuck Memphis uitgenodigd voor een aantal shows in Indonesië. Dit muzikale gebeuren nam een complete maand in beslag. Meer grote evenementen volgden al snel. Een show in America (New York) was een van de hoogtepunten; hij trad daar op voor de luchtvaartfabrikant Grumman Aerospace.

Chuck was ook vaak gastartiest in diverse TV-shows en maakte ook een TV-special met de bekende New Yorkse groep The Straycats.

Chuck Memphis' zus Grace Pons, die nog steeds in Barendrecht woont, is altijd betrokken geweest bij de shows van Chuck en was een grote steun en toeverlaat voor hem. Zij zocht al het koorwerk uit en zette het koor op het juiste spoor. Ook bij de repertoirekeuze van Chuck was zij zeer nauw bij betrokken.

Eind 2002 kreeg Chuck Memphis een uitnodiging van Rarity Records om een CD op te nemen. Vrijheid wat repertoirekeuze betreft was er volop en zodoende kon Chuck Memphis, begeleid door de groep "Of Course" en met medewerking van zijn zus Grace en koor, de CD "Talk About The Good Times" opnemen, die over heel de wereld verspreid werd en nog steeds wordt gedraaid door veel radiostations.

In 2010 kwam in beperkte oplage het album "Something For Everybody" uit.

Chuck Memphis, anno 1967 ...

... anno nu

Archief Stichting CO₂ = Nee

Kees Vermeer

De afgelopen jaren is Barendrecht in rep en roer geweest met betrekking tot de plannen om een proef uit te voeren met CO₂-opslag onder de gemeente Barendrecht. De gemoederen zijn, na het afblazen van die plannen, weer tot rust gekomen en de Stichting CO₂ = NEE heeft haar activiteiten inmiddels gestaakt.

Om al hetgeen zich afgespeeld heeft rond deze zaak niet in de vergetelheid te laten verdwijnen, is onlangs het volledige archief van de stichting overgedragen aan de Historische Vereniging Barendrecht. Het archief bevat naast correspondentie en verslagen van de stichting ook een veelheid aan krantenknipsels en perspublicaties met lokale, nationale en internationale achtergrond.

Op dit moment hebben de meeste Barendrechtse nog wel een duidelijk beeld van wat zich heeft voorgedaan in de periode 2008-2010, maar het bewaren van het archief werkt mee aan het in stand houden van "Het geheugen van Barendrecht", het motto van de Historische Vereniging.

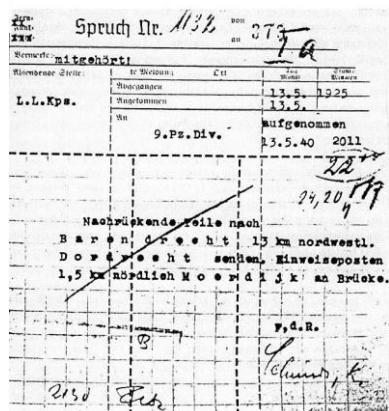
Hans Onderwater

HET OP 8 MEI 2008 VERSCHENEN BOEK 'MEER SCHETSEN UIT DE NACHT' IS IN DE AFGELOPEN DRIE JAAR VOOR VEEL INWONERS VAN BARENDRECHT AANLEIDING GEWEEST ZICH TOT DE SCHRIJVERS TE RICHTEN MET NOG MEER VERBORGEN VERHALEN. ER VOLGDE DAAROP EEN DIEPGAAND ONDERZOEK NAAR DE ONGELOOFLIJKE ONTSNAPPING UIT BEZET GEBIED DOOR ZEVEN JONGE MANNEN UIT ONDER MEER BARENDRECHT. ONDANKS DE BITTERE KOU EN EEN REIS VAN NIET MINDER DAN DRIE DAGEN WISTEN ZIJ IN DECEMBER 1944 OVER HET HOLLANDS DIEP TE KOMEN. NA DE DUTTSERS IN DE HOEKSE WAARD TE SLIM AF TE ZIJN GEWEEST, KONDEN ZIJ CONTACT MAKEN MET BRITSE TROEPEN DIE TUSSEN WILLEMSTAD EN MOERDIJK MET HULP VAN DE BS DE ZUIDOEVER BEWAAKTEN. OOK KONDEN FRANS VAN HEEST, GERRIT VAN DER HEIDEN EN HANS ONDERWATER DE HAND LEGGEN OP EEN BRITS DOCUMENT¹, DAT DE AANKOMST VAN DE CROSSERS, HUN AANHOUDING EN HET DOORSTUREN NAAR EEN GEALLIEERD HOOFDKWARTIER EN HIERMEE HET VERHAAL VAN DE ZEVEN BEVESTIGDE.

Opnieuw heeft het Barendrechtse geschiedenisboek geleid tot een interessant verhaal over ons dorp in het begin van de bezetting. Dankzij de heer E.J. Bakker uit Barendrecht, kenner van de Wehrmacht, kunnen wij iets toevoegen aan de Barendrechtse geschiedenis. Bakker was zo vriendelijk enkele van zijn foto's ter beschikking te stellen, zodat ze met u kunnen worden gedeeld. De foto's vertellen het verhaal van één van de Duitse tanksoldaten die het gevecht bij de Barendrechtse brug met zware brandwonden in het gezicht overleefde.

Korte tijd na aankomst bij Het Wapen van Rijsoord maakten de Duitsers hun hoofdkwartier. Het biljart dient daarbij als kaarten-tafel.

(coll. J.G. Onderwater)

*Op 13 mei 1940 krijgt de 9^e Pantser Divisie bevel om zo snel als kan tanks naar de brug over de Oude Maas bij Barendrecht te sturen (geheel links).
(coll. J.G. Onderwater)*

De divisie staat onder bevel van Generalleutnant Alfred Ritter von Hubicki (links). (coll. J.G. Onderwater)

*Een van de tankchauffeurs is de Gefreiter Adalbert Kottke (links).
(coll. E.J. Bakker)*

Adalbert Kottke; een Duits dienstplichtig huzaar

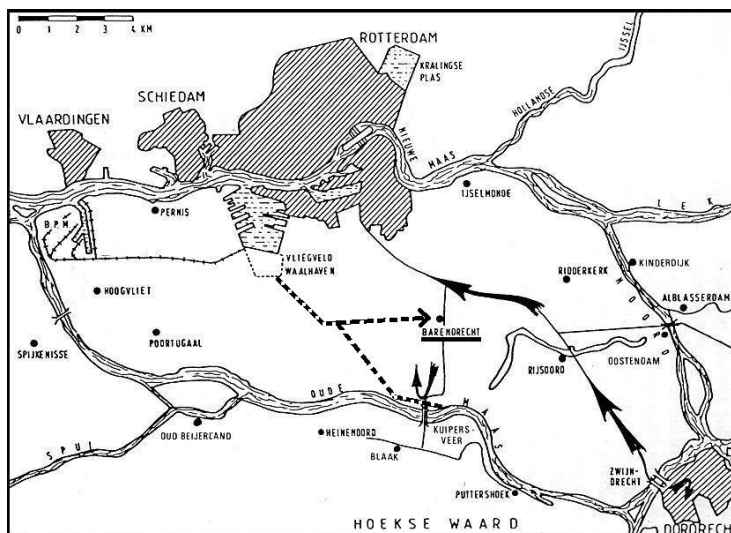
Dit is het verhaal van het gevecht om de Barendrechtse brug en de Duitse huzaar Adalbert Kottke. Door de naspeuringen van Bakker weten wij wat meer over deze man. Kottke was bestuurder van één van de Duitse tanks die op de Barendrechtse brug buiten gevecht werden gesteld door Nederlandse troepen die in de Hoekse Waard in stelling lagen op de zuidelijke oever van de Oude Maas, aan weerszijden van de toen nog bestaande hefbrug.

Kottke werd op 23 oktober 1915 geboren in Recklinghausen. Van november 1937 tot oktober 1938 diende hij bij het 7e Bataljon van het 11e Panzer Regiment², dat gelegerd was in Paderborn. Daarna werd hij tot augustus 1939 overgeplaatst naar de 'Panzer-Fahrabteilung' in Wünsdorf. Hij nam in 1939 deel aan de inval in Polen en in februari 1940 werd hij bij het 33e Panzer Regiment geplaatst. Met dit regiment zou hij op 10 mei 1940 deelnemen aan de overval op ons land. Bij de Barendrechtse brug zou hij een eerste confrontatie hebben met de risico's van de oorlogvoering. Hij raakte gewond en belandde met zijn tank op het Dorpsplein in Barendrecht.

Hoe kwam Kottke met zijn eenheid in Barendrecht? We moeten daarvoor terug naar 10 mei 1940, wanneer de tanks van de 9. Panzer Division³ onze oostgrens passeren en via Brabant naar de Moerdijkbruggen snellen om zich te verenigen met de gelande parachutisten. De pantserdivisie maakt deel uit van het 26e Legerkorps dat uit twee infanteriedivisies en de 9e Tankdivisie bestaat, met nog drie infanteriedivisies die onder tijdelijk tactisch bevel van het Legerkorps staan. Hun taak is een schild te vormen tegen de Franse eenheden die vanuit België in noordelijke richting rijden. Voor de Duitsers dreigt een tweeledig gevaar. De licht gewapende valschermjagers kunnen maar kort weerstand bieden tegen de Nederlanders. De Fransen dreigen de Duitsers voor te zijn bij de race naar de Moerdijkbruggen. Daardoor ontstaat het gevaar dat de Duitsers die tussen Moerdijk en Den Haag zijn geland, worden afgesneden of zelfs verslagen. Bovendien zal, als het niet lukt snel door de Grebbelinie te stoten, ook het plan mislukken om de Residentie te veroveren en Koningin en regering gevangen te nemen.

Op 12 mei hebben de voertuigen van de 9e Tankdivisie bij Moerdijk contact gemaakt met de parachutisten van II./FJR1, die daar al vanaf de vroege uren van 10 mei het zuidelijke bruggenhoofd verdedigen. Het is de bedoeling dat nu de weg wordt vrijgemaakt voor de Duitse hoofdmacht. Als men er dan in slaagt snel verder te trekken naar Dordrecht en Rotterdam zal de oorlog wat de Duitsers betreft voorbij zijn. Van de Moerdijkbruggen voert immers de snelweg via Dordrecht naar Rotterdam en dan via Delft naar Den Haag.

Gefreiter Kottke is de chauffeur van één van de tanks die, zoals verteld in 'Meer Schetsen uit de nacht', naar de Barendrechtse brug gaan om een doorbraak te forceren. Zo willen de Duitsers de Hoekse Waard bezetten en de toegangen tot het Hollands Diep aan beide kanten controleren.⁴ Aan de Barendrechtse kant liggen troepen van de 16e Infanterie Divisie, aan de zuidelijke oever hebben soldaten van het 3e Grensbataljon zich langs de Oude Maas ingegraven. Behalve over geweren en enkele mitrailleurs beschikken de Nederlanders over een kanon van 47mm, het Böhler pantserafweerkanon. Hoewel men over weinig antitankgranaten beschikt, zal dit kanon een belangrijke rol spelen in het gevecht tussen Duitsers en Nederlanders.

De ontwikkeling van de gevechten rond de Oude Maasbrug bij Barendrecht.

1. Op 10 mei waren parachutisten en luchtladingstroepen geland rond en op Waalhaven. Een deel trok naar de Maasbruggen, maar er ging ook een eenheid naar de brug over de Oude Maas (stippellijn).
2. 13 mei reed een eenheid van de 9^e Pantserdivisie via Zwijndrecht en Rijsoord naar Barendrecht om de infanterie te steunen bij de aanval op de Barendrechtse brug. Deze aanval werd door de soldaten van 3GB in de kiem gesmoord.

(Kaart Nederlands Instituut voor Militaire Historie, bewerkt)

De Duitsers rijden naar de Brug

Even voor half acht 's avonds krijgen de Duitse tanks bevel naar de Barendrechtse brug op te rukken. De aanval van de tanks, die tot doel heeft om een einde te maken aan de Nederlandse tegenstand en die ook de impasse moet doorbreken, die is ontstaan nadat het duidelijk is geworden dat noch de Duitsers, noch de Nederlanders met succes de brug kunnen passeren, is hevig. Dat blijkt wel uit het verslag dat later wordt geschreven door Luitenant Grix, commandant van de tanks. Omdat het nog lang licht blijft in mei, wacht de commandant van de Duitsers tot het donker is geworden. Hij hoopt in de schemer de Nederlanders te verrassen en met zijn aanstormende tanks zo veel paniek te zaaien, dat de Hollanders op

de vlucht slaan. Maar het loopt allemaal anders. In het schemerduister ratelen de tanks langs de brugwachterswoning naar de oprit van de brug. Schietend rijden ze naar de afrit aan de kant van de Hoekse Waard. De Nederlanders geven echter geen krimp.

De commandant van de voor de aanval aangewezen tanks is de Luitenant Grix. Hij zal een week later, op 20 mei, verslag doen van de strijd om de brug. Boven zijn gevechtsrapport schrijft hij⁵: ‘Speciale inzet van de lichte sectie op 13.5.40 over de Maasbrug bij Barendrecht naar Oost-Zomerlandsche’⁶.

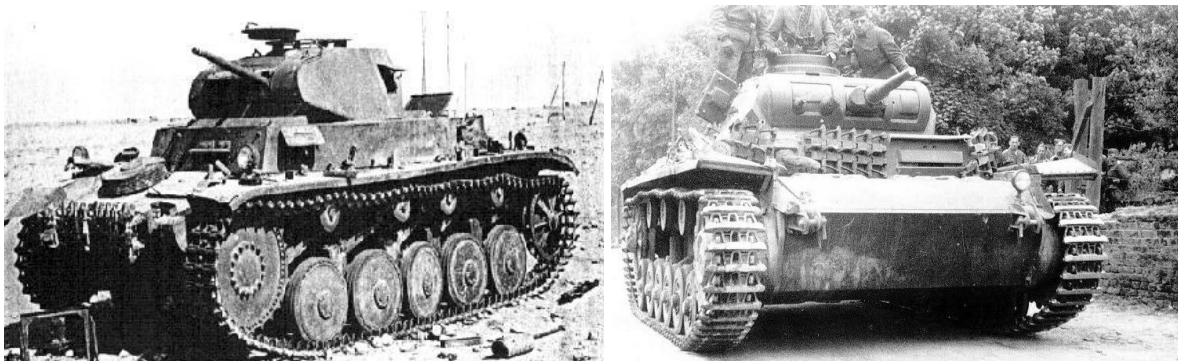
‘Op 13.5.40 om 18.50 uur kreeg de afdeling bevel enkele tanks ter ontlasting van de Luchtlandingsdivisie naar de brug naar Oost-Zomerlandsche[dijk] te sturen. Sterke Hollandse eenheden probeerden over de [Oude] Maas te komen en een bruggenhoofd te vestigen om de verdedigers van Rotterdam vanuit het zuiden te hulp te komen. Voor deze operatie werd door 1e Luitenant Felix het lichte peloton van de staf aangewezen. Om meer vuurkracht te hebben, nam ik met mijn tank van het type PzKpfw.III de leiding. De eenheid bestond daarmee uit één PzKpfw.III en vier PzKpfw.II⁷. Om 19.20 uur bereikten we het bataljon achter de Maasdijk op de noordoever. De toestand werd door de commandant als volgt aan mij geschilderd: troepen van de Luchtlandingsdivisie hielden sinds drie dagen de noordelijke oever bezet en hadden daarmee het opblazen van de 460 meter lange brug voorkomen⁸. Verschillende keren hadden zij met hun troepen kunnen voorkomen dat de tegenstander was doorgebroken. De laatste keer was twee uur geleden. Hij rekende op een nog heviger aanval gedurende de nacht. Omdat het tijdens het duister onmogelijk was steun door de tanks te verlenen werd tijdens de bespreking, waaraan ook Kapitein Pfaffer deelnam, besloten meteen een tegenstoot over de brug uit te voeren, met de bedoeling om na deze doorstoot de stellingen langs de oever op te rollen. Door alle officieren van het bataljon werd mij verzekerd dat de tegenstander geen artillerie en evenmin antitankkanonnen bezat.’

De Nederlanders bijten van zich af

‘Ik stelde twee tanks van het peloton achter de dijk⁹ op als vuursteun. Met de overige tanks reed ik tot de oprit van de brug. Om 20.00 uur gaf ik via de radio bevel op topsnelheid en met vuur uit alle wapens de brug over te steken. Voor de twee tanks die in stelling stonden en voor de infanterie was dit een teken om met alle wapens de vijand te dwingen zich gedekt te houden. Mijn tank was 2/3 van de brug gepasseerd tot recht voor mij op een afstand van 150m pantserafweergeschut begon te vuren. Het eerste schot ging dwars door de tank en verwondde de schutter en de bestuurder door granaatsplinters. De geringe afstand tussen mij en de tegenstander en de ongunstige stelling op de brug dwong me om bevel te geven de tegenstander met de hoogste snelheid te verpletteren¹⁰. Maar zijn opstelling was zo gunstig dat het vuur van onze wapens op het pantserafweerkanon zonder resultaat bleef. Toen we 15 meter over de brug waren kreeg mijn tank een vierde voltreffer, die de rupsband vernielde en de tank tot stilstand wist te brengen. De gewonde schutter was niet meer in staat zijn wapen te bedienen en de koepel kon niet meer worden gedraaid. Ik gaf het bevel het voertuig te verlaten.’

*Een Duitse tank staat klaar op de Rijksweg in Rijsoord om naar de Barendrechtse brug te rijden. Een kanon van het type Böhler 47mm, zoals er een stond aan de zuidzijde van de brug. Hiermee werden de tanks gestopt.
(foto's coll. J.G. Onderwater).*

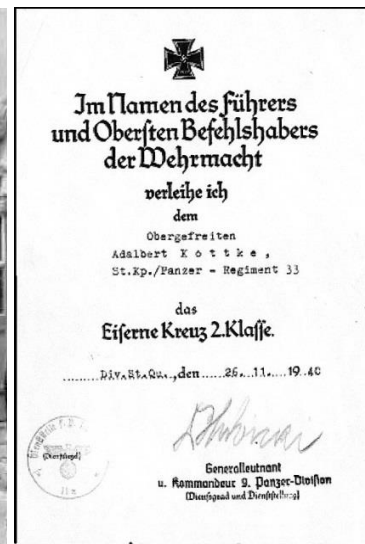
*Bij de aanval op de Barendrechtse brug gebruikten de Duitsers vijf tanks. Vier waren van het type PzKpfw.II (links) terwijl die van Leutnant Grix een PzKpfw.III was (rechts). Het verschil tussen beide tanks is duidelijk te zien.
(coll. J.G. Onderwater)*

Ook de andere tanks komen tot stilstand. Luitenant Grix schrijft: 'Na het uitstijgen zag ik dat de andere twee voertuigen ook door treffers van het pantserafweergeschut waren getroffen. In de tank van de Unteroffizier Tromm werd door een treffer de 2cm munitie tot ontploffing gebracht, waarbij radiotelegrafist Detleffs op slag werd gedood. Unteroffizier Tromm was door verbrandingen zo zwaar gewond dat hij de tank niet kon verlaten. De overige bemanningsleden van de drie tanks zochten dekking tussen de tramrails op de afrit van de brug. Bij het verlaten van de voertuigen werden meerdere mannen door mitrailleurkogels gewond. Om 22.00 uur was de tank van Gefreiter Koalik gaan branden. Rookgranaten van tanks op de andere oever konden ons niet ontlasten. Tot het aanbreken van het donker om 23.00 uur werden wij en de voertuigen beschoten door artillerie, granaatwerpers [Grix bedoelt mortieren] en mitrailleurs. Hierbij werd Feldweibel Peitsch vijf keer gewond. Ondanks dat hij gewond was toonde hij voorbeeldig gedrag. Unteroffizier Tromm kon in het donker niet worden geholpen omdat de geringste beweging op de dam tot een verwoed vuur van de tegenstander leidde. De voorste Hollandse mitrailleurs lagen $\pm$ 30 meter van ons vandaan; men kon elk bevel, elk plaatsen van een nieuwe munitietrommel en elk doorladen van de geweren horen! Om 23.00 uur besloot ik met de bemanningen de brug terug over te steken. In het licht van de brandende tanks konden wij de eigen stellingen bij de brug bereiken, terwijl we de gewonden meetrokken en op onze sokken kropen. Halverwege de brug troffen wij Luitenant Neubeck en Feldweibel Blaich, die lopend wilden kijken wie van ons nog te helpen was. Feldweibel Peitsch, Unteroffizier Tromm (gestorven), Gefreiter Detleffs (op slag dood), en Gefreiter Kraus, Kottke¹¹, Koalik, Igges, Müller en Erlmann waren gewond. De mannen van de drie voertuigen hebben in het gevecht in een hopeloze toestand een voorbeeldige houding en niet versagende moed getoond.

De gewonden werden in twee auto's naar Barendrecht gebracht¹² en toen doorgestuurd naar het Lazaret in Rotterdam¹³. Tromm is er de volgende dag aan zijn verwondingen overleden. Ondanks het kapotschieten van de drie voertuigen¹⁴ moet de aanval als een volledig succes worden gezien. De bataljonscommandant bevestigde mij de volgende dag dat de tegenstander de stelling aan de zuidoever van de Maas had ontruimd en meerdere kilometers was teruggetrokken. Wegens hun voorbeeldige prestatie en houding verzoek ik Feldweibel Peitsch, Obergefreiter Igges en Gefreiter Kraus voor te dragen voor het IJzeren Kruis 2e Klasse.⁷

Het Nederlandse verslag van de strijd

Na de capitulatie van de Nederlandse troepen in Rijsoord wordt door een daartoe ingestelde commissie ook de strijd aan de Barendrechtse Brug onderzocht. Overal in het land wordt met militairen gesproken. Ook het 3e Grensbataljon, dat vergeefs heeft geprobeerd de brug over te steken en dat tegen de Duitse tanks heeft gevochten, wordt ondervraagd¹⁵. Een samenvatting vertelt ons het volgende: 'Rond 20.00 uur rijden vier Duitse tanks met hoge snelheid en komend vanaf IJsselmonde over de brug naar de Nederlandse stellingen. Meteen opent het Nederlandse pantserafweergeschut onder leiding van de vaandrig Groeneveld het vuur op de wagens. Het eerste schot treft de voorste tank boven in de koepel, met als gevolg dat die van boven tot onder openscheurt. De zware mitrailleurs, die links en rechts van de brug staan, openen ook het vuur. Zij trachten de inzittenden van de tanks te beletten uit te stijgen. De tweede en de derde pantserwagen worden ook uitgeschakeld¹⁶. Kapitein Dorreman, commandant van 2-3GB, schrijft hierover¹⁷: 'De aanval der pantserwagens was afgelopen. De aanval kostte aan 2-3GB het leven van de soldaat Van den Boom die na het eerste schot met het pantserafweergeschut dood achter het stuk bleek te liggen, nadat hij 'Wilhelmus van Nassouwe' had geroepen!'

Na het gevecht om de Barendrechtse brug wordt de zwaar beschadigde tank van Kottke naar Barendrecht gesleept. Hier ziet u de tank op het Dorpsplein, nu Doormanplein. Links staat Adalbert Kottke met zijn hoofd geheel omzwachteld. Naast hem staat één van de minder ernstig gewonde militairen. Zij dragen het zwarte uniform van de Duitse pantsertroepen, met op de epauletten links en rechts het doodshoofd²¹. Op de achtergrond de smidse van Matthijse. Misschien is daar een noodreparatie verricht, want de tank is aan de voorzijde kapot en de rupsband is verdwenen. Rechts de oorkonde bij het IJzeren Kruis 2e Klasse. Mogelijk heeft Kottke deze gekregen voor wat hem in Barendrecht overkwam. (coll E.J. Bakker)

Detleffs en Großblotekamp (een bij de VELO gesneuvelde infanterist) worden eerst begraven op de hoek van 3e Barendrechtseweg en Achterzeedijk. Enkele dagen later werden ze begraven aan de 1e Barendrechtseweg. (foto's coll. A.M.A. Goossens)

Later brengen de Duitsers de resten over naar het zgn. Heldenfriedhof, dat was ingericht in Dordrecht, op de Begraafplaats 'Essenhof' te Dordrecht. Eind 1940 worden ook de grafkruisen vernieuwd.

(coll. A.M.A. Goossens)

Op 17 mei krijgt de vrouw van de bij de beschieting van de VELO gesneuvelde Bernard Großblotekamp een brief van diens commandant: 'Hooggeachte mevrouw Großblotekamp. Het is mijn zware en treurige plicht u te schrijven dat uw man, Gefreiter Großblotekamp in de strijd om de brug bij Alblasserdam²² met groot plichtsbesef en trouw aan zijn eed op het vaderland is gevallen. Hij werd door een treffer van de artillerie in een huis, waar hij zich met nog andere kameraden bevond, zwaar aan beide benen verwond, zodat die geamputeerd moesten worden. Kort na de operatie sloot hij voor altijd de ogen. Hij heeft niet veel geleden. Ik spreek u, ook in naam van de hele compagnie mijn warmste deelname uit. De compagnie zal altijd met eer aan hem denken. Moge de zekerheid dat uw man zijn leven gaf voor het bestaan en de grootsheid van ons volk, voor de Führer en voor het Rijk u een troost zijn in het zware leed dat u getroffen heeft. Ik groet u met oprecht meegevoel. Wij hebben uw man op 15 mei begraven op het kleine kerkhof van Barendrecht aan de zijde van een kameraad²³.'

Adalbert Kottke's oorlog gaat verder

Hoe het verder ging met Adalbert Kottke? Nadat hij in Barendrecht was verbonden kon hij al snel weer met de troepen verder trekken naar het zuiden, door België en Frankrijk. Hij vocht bij Duinkerken en trok vervolgens naar Lyon. Van september tot december 1940 was hij in Polen geplaatst. In januari 1941 vertrok zijn eenheid naar Roemenië en Servië, vanwaar hij in juni van dat jaar vertrok, om deel te nemen aan Operatie Barbarossa, de Duitse aanval op de Sovjet-Unie. Kottke vocht in Rusland, bij Uman, Kiev, aan de Dnjepr, in Brjansk, Kursk, Jelez, Voronesh, Orel, Orscha, Mogilew, Rschev en Orel.

Links: Bernard Großblotekamp, die sneuvelde bij de artilleriebeschieting van de VELO. Midden: Foto van Adalbert Kottke met op zijn zwarte tankuniform het lint van het IJzeren Kruis 2e klasse. Rechts: Pagina uit zijn zakboekje waarop te lezen staat: '13 mei 40, artilleriebeschieting in de tank. Brandwonden in het gezicht'.
(L.i. foto J.G. Onderwater; overige E.J. Bakker)

Na de Nederlandse overgave kunnen de Duitsers de brug over de Oude Maas passeren. Op de brug liggen nog door de Duitsers bij hun vlucht op 13 mei achtergelaten laarzen. Op een vergroting van de foto zien we ook nog de lichamen van twee gesneuvelde mannen van 3GB. Op de achtergrond zien we de schoorsteen van de VELO. Bij het RTM huisjes kijken twee Duitse soldaten naar het met een overjas bedekte lijk van een Hollandse soldaat.
(coll. J.G. Onderwater via A.M.A. Goossens)

Bij al zijn veldtochten verdiende hij de nodige onderscheidingen, zoals het IJzeren Kruis 2e Klasse op 26 november 1940 (misschien wel om zijn verwondingen op 13 mei?). Verder kreeg hij het 'Gewondenteken in Zwart' en het 'Panzerkamp Abzeichen'. Op 7 juni 1943 sneuvelde hij tijdens een aanval door zijn eenheid bij Olchowatka, niet ver van Orel. Zijn tank kreeg een voltreffer en naar zijn vader in een brief van de commandant van zijn zoon werd verteld, was Kottke meteen dood. Zijn lijk kon aanvankelijk niet worden geborgen omdat de tank achter de vijandelijke linies lag. Omdat er een foto bestaat van een veldgraf wordt aangenomen dat zijn kameraden er later in zijn geslaagd hem te begraven. Naar wordt aangenomen bevinden zijn stoffelijke resten zich daar nog altijd.

De lichamen van de bij de brug gesneuvelde of later overleden Duitsers werden aanvankelijk begraven te Barendrecht en later op de Essenhof te Dordrecht, op het zgn. 'Heldenfriedhof'. Na de bevrijding werden alle Duitse graven geopend en de resten van de gesneuvelden overgebracht naar Ysselsteyn bij Venray, waar tot nu toe niet minder dan 31.598 militairen liggen. Een van hen is Bernard Großblotekamp uit Varel in Noord Duitsland. Van de meer dan 30.000 zijn er niet minder dan bijna 6.000 nooit geïdentificeerd. Manfred Großblotekamp, die pas in mei 2008 de plaats bezocht waar zijn vader sneuvelde en in Barendrecht de ware toedracht hoorde, stierf in 2011 aan een hartstilstand. Hij was 64 jaar.

Links: Het graf van Kottke in de buurt van Olchowatka in 1943. Gelet op de gevoelens van de Russen t.o.v. van de Duitsers is aan te nemen dat het graf niet meer bestaat. (coll. E.J. Bakker)

Op 8 mei 2008 nam een geëmotioneerde Manfred, de zoon van Bernhard Großblotekamp, op het raadhuisplein van Barendrecht een exemplaar in ontvangst van het boek Meer Schetsen uit de Nacht. (coll. J.G. Onderwater)

Na de bevrijding worden alle Duitse militairen in de Peel, niet ver van IJsselstein begraven. Daar liggen nu alle in ons land gesneuvelde Duitsers, onder wie ook de doden van de Barendrechtse brug. (coll. J.G. Onderwater)

© Hans Onderwater, maart 2011
Gemeentearchief Barendrecht

Voetnoten:

- 1 Met dank aan de heer Johan van Doorn.
- 2 In Nederland spreken wij van een tankregiment.
- 3 9e Tank Divisie.
- 4 Het is niet duidelijk welke route de tanks volgden. Kaarten dan wel documenten ontbreken in Nederland en in Duitsland.
- 5 Het is duidelijk dat Grix in dit rapport ook probeert het verlies van zijn tanks te rechtvaardigen.
- 6 Grix wist niet dat dit geen plaats maar een dijk was. Hij doelt op de Zomerlandsedijk ten noordoosten van Heinenoord.
- 7 De PzKpfw.II had een 20mm kanon en een 7.92mm mitrailleur in de koepel, terwijl de PzKpfw.III beschikte over een 5cm kanon en twee 7.92mm machinegeweren.
- 8 In de Nederlandse plannen was echter nooit sprake geweest van iets dergelijks.
- 9 Grix bedoelt daarmee waarschijnlijk de Achterzeedijk.
- 10 Grix gebruikt de Duitse term 'Niederzuwalzen'.
- 11 Luitenant Grix noemt hem abusievelijk Kodtke in zijn verslag.
- 12 Hier wordt het NH Verenigingsgebouw bedoeld, dat door de Duitsers was bezet en waar Nederlandse en Duitse gewonden door Nederlandse en Duitse artsen en verplegers werden verzorgd.
- 13 Het Zuiderziekenhuis was ook door de Duitsers overgenomen.
- 14 Jan Berkman herinnert zich de kapotgeschoten tanks in Barendrecht. In de romp zaten gaten, ± 3-4 cm in doorsnede.
- 15 Het onderzoek leidt zelfs tot het (eervol) ontslag van majoor Reijers, de commandant van het 3e Grensbataljon.
- 16 Zie ook het verslag van luitenant Grix, die de Duitse tanks bij de aanval leidde.
- 17 2-3GB: 2e compagnie van het 3e Grensbataljon.
- 18 Brongers: 'Opmars naar Rotterdam, deel 3 'De laatste fase', uitgeverij Hollandia/Baarn, 1983. blz. 71 e.v.
- 19 In vele rapporten worden gepantserde gevechtsvoertuigen als pantserwagens aangeduid (het woord tank gold niet als Nederlands; een dergelijk voertuig werd rechtewagen genoemd). Daar bij de Barendrechtse brug Duitsers zijn gesneuveld die tot de 1e Afdeling van het 33e Tankregiment behoorden, weten we dat er tanks en geen pantserwagens optraden.
- 20 Deze kanonnen tegen pantservoertuigen waren zeer modern.
- 21 Door dit doodshoofd worden deze 'huizaren' soms ten onrechte gezien als leden van de sinistere SS.
- 22 De commandant vergist zich hier. Het is de Barendrechtse brug.
- 23 Großblotekamp werd op 13 mei bij de artilleriebeschieting vanuit Westmaas zwaar gewond en overleed de volgende dag. In een brief van zijn beste vriend Conrad Meins zou de weduwe tot in detail te lezen krijgen hoe haar man was gestorven.

A. van Heest

UIT HET ARCHIEF VAN DE HISTORISCHE VERENIGING: HET VERHAAL VAN WIJLEN DE HEER A. VAN HEEST, TOENMALIG POLITIEAGENT TE BARENDRECHT. EEN VERSLAG VAN ZIJN PERSOONLIJKE ERVARINGEN IN BARENDRECHT TIJDENS DE RAMPNACHT.

STORM- EN ZEEWATERSCHADE IN BARENDRECHT OP 1 FEBRUARI 1953

Op de avond van 31 Januari 1953, omstreeks 23.30 uur, werd mij door mijn chef, A.G.Baas, adjudant der rijkspolitie te Barendrecht, telefonisch gezegd, dat hem door personeel van de Barendrechtsebrug was gemeld dat het water in de Oude Maas zo'n hoogte had bereikt dat de Jan Gerritsepolder was overstroomd, en dit terwijl de hoogste stand van het water eerst over enige uren werd verwacht. Deze polder was de strook grond langs de rivier tussen de weg naar de brug, de haven aan de Koedood en de Achterzeedijk.

De vrees bestond dat het water over de Achterzeedijk zou gaan stromen en de Zuidpolder in zou lopen. Er stond reeds een paar dagen een harde stormwind uit het noordwesten, die het zeewater abnormaal hoog tegen onze kust joeg, hetgeen nu nog meer dan anders het geval was, omdat het een dag was met een zogenaamd springtij. De stand van de maan regelt eb en vloed. Eén dag na volle maan rijst het zeewater langs onze kust een aantal centimeters hoger dan anders en bij een harde wind uit het noordwesten enige decimeters, soms twee à drie meter.

Adjudant Baas stelde mij voor om de in de Zuidpolder of aan de rand daarvan wonende mensen op het gevaar van overstroming te gaan wijzen. Ik zou dat samen gaan doen met collega Muller.

Terwijl Muller hiermee aan de derde Barendrechtseweg begon, ging ik lopend via de tramlijn naar de Middeldijk om daar te beginnen bij de fam. Euser, wonende tegenover de boerderij van de fam. Den Otter. Door het geraas van de stormwind was het echter moeilijk om de bewoners van de huizen wakker te krijgen. Over het algemeen reageerden de mensen met: "het zal wel meevallen, bedankt en welterusten". Al waarschuwend liepen Muller en ik elkaar tegemoet. Het zal die nacht omstreeks 2.30 uur geweest zijn toen we daar de mensen hadden gewaarschuwd. Ik besloot om via de tramlijn naar de Achterzeedijk te lopen, waarbij mijn sterke zaklamp goed van pas kwam.

Toen ik daarop nog ongeveer een paar honderd meter van de Achterzeedijk verwijderd was, viel het mij op dat het water in de langs de tramlijn gelegen sloot hard in de richting van de Middeldijk stroomde. Ik begreep dat dit water uit de Oude Maas was en dus al over de dijk stroomde. Toen ik even later nog ca 50 meter van de dijk vandaan was, zag ik rechts voor mij dat het talud van de dijk over een breedte van ongeveer 25 meter in het flauwe maanlicht glinsterde en water bleek te zijn dat de polder instroomde.

Nadat ik op handen en voeten, dit vanwege de harde dwarswind, over het tramviaduct was gekropen, liep ik vervolgens in de richting van het kantoor van de Velo. In de luwte daarvan ontwaarde ik een groepje mensen en wel burgemeester Beelaerts van Blokland, adjudant Baas, polderopzichter Van Prooijen, de daar wonende Cor Visser en een paar zoons van de eveneens daar wonende landbouwer Capelle.

Ik maakte hen er op attent dat het water over de dijk de Zuidpolder instroomde, waarop zij antwoordden dat het water reeds zakte. Later vernam ik dat dit inderdaad even het geval was geweest omdat er aan de Heinenoordse zijde een dijk was doorgebroken en er een polder aan het vollopen was.

Enige minuten later liepen er toch een paar mannen met mij mee en we zagen toen dat het water nog steeds, en wel met een "dikte" van ca 20 cm, over de dijk de polder instroomde en dat de dijk aan de binnenzijde ging afbrokkelen. Ongeveer een uur later was de kruin van de dijk over een breedte van 20 à 25 meter weggespoeld en was de "dikte" van de stroom belangrijk groter. De doorbraak was toen een feit. Het zal toen die ochtend, 1 Februari 1953, omstreeks zes uur zijn geweest.

Burgemeester Beelaerts en adj. Baas vertrokken daarop per taxi naar het dorp.

Met enige anderen ben ik daarop Cor Visser, die tegenover het Velo-kantoor onder aan de dijk in de polder woonde, gaan helpen met het overbrengen van wat vee en andere goederen naar de andere zijde van de dijk naar de op dijkhoogte staande schuur van de boerderij van Capelle. Vervolgens werd hetzelfde gedaan voor de iets hoger liggende boerderij van de fam. Groenenboom.

De tegenover Groenenboom aan de andere zijde van de dijk wonende Piet Visser had toen ook het rivierwater tot aan de achterzijde van zijn woning.

Alvorens ik eveneens weer naar het dorp zou gaan, ging ik nog even bij het stroomgat kijken en zag toen dat nagenoeg de hele dijk over een breedte ca 25 meter was weggespoeld. Het water viel als een waterval in een gat, waar tevoren een grindweg was, en verspreidde zich al een heel eind over de polder in de richting van de Middeldijk en Koedood. In de richting van de derde Barendrechtseweg nog niet zo ver omdat de tramlijn en wat verder de langs de vliet gelegen ka het water nog even hadden gestremd.

Ik kreeg dus nog gelegenheid om via de derde Barendrechtseweg terug te gaan. Dit doende en daarbij ongeveer halverwege die weg, zag ik dat het water mij tot op een paar honderd meter was genaderd en daarbij onder andere een rieten mand meevoerde (een onbetekenend detail dat je bijblijft).

Bij het passeren van de fabriek van Hooimeijer zag ik dat men daar druk bezig was met het uit de fabriek weghalen van goederen. Dit zal toen ongeveer 11.30 uur geweest zijn.

De volgende dag was de meer dan 500 hectare groot zijnde polder tot een gemiddelde van één meter gevuld met water.

Nog diezelfde week werd er in het watergemaal, schuin tegenover de Velohaven, een zware motor geplaatst en werden twee buizen over de dijk naar die haven aangebracht en kon men gaan pompen.

Bij een lage waterstand in de rivier kon men met één der buizen zelfs water vanuit de polder hevelen. De machinist van het gemaal, Jan Scheurkogel, bediende de pomp. Het duurde ca drie weken voordat het water uit de polder was verwijderd, terwijl het nog meerdere weken duurde voordat men de grond weer kon gaan bewerken.

Doordat de grond met zout zeewater was overspoeld geweest, gingen veel bomen dood. O.a. de fam. Kraaijveld van de Koedood had veel schade in hun grote boomgaard.

De sloten en greppels waren in de polder voor een deel dichtgeslibd. De landbouwgrond moest met een soort wit-gele poeder worden ontzilt. Het gat in de dijk moest evenals de daarnaast ontstane put worden gedicht.

De storm had ook nogal wat schade aan bomen veroorzaakt. Van veel gebouwen waren dakpannen gewaaid. In het rieten dak van de boerderij van de fam. Mooijaart aan de Middeldijk was een groot gat gewaaid.

Behalve de fabriek van Hooimeijer liepen ook de aan de derde Barendrechtseweg en elders in of aan de rand staande woningen, boerderijen en tuinderijen soms belangrijke waterschade op.

Tenslotte zij nog vermeld dat het verkeer over de derde Barendrechtseweg en Achterzeedijk, dus ook naar de Hoekse Waard, enige weken was gestremd.

Mayke Groffen en Sjouk Hoitsma

ONDER KLEDINGREINIGING –NATTE GEDEELTE– VALT IN DE EERSTE PLAATS DE GROTE GEZINSWAS, DIE IN DE MEESTE GEZINNEN NOG ALTIJD OP MAANDAG WORDT GEDAAN. DE HUISVROU BEGINT ZONDAG VAAK AL MET SORTEREN, IN DE WEEK ZETTEN EN UITKOKEN VAN DE WAS. MEESTAL MAANDAG, MAAR OOK VEEL DINSDAG WAST EN SPOELT ZIJ DE GROTE WAS; VRIJWEL ALTIJD VALT DE GROTE WAS VAN KLEDING EN HUISHOUDGOED IN HET BEGIN VAN DE WEEK. DAARNAAST WORDT VAAK OP ANDERE WEEKDAGEN NOG EEN KLEIN WASJE GEDAAN VAN WOLLEN GOED, NYLON OF ONVERWACHT VUIL GOED VAN DE KINDEREN.

Onderzoek 1955. M. Pieters-de Roon, De tijdsbesteding van de huisvrouw (Wageningen 1961)

Maandag wasdag

‘De waschdagen brengen gewoonlijk eenige wanorde in den geregelde gang van het huishouden, want zij brengen een massa werk mee. Het begint reeds den dag te voren: de wasch moet uitgezocht en in de week gezet worden, ook moet men in het waschhok alles voor den volgende dag gereed maken. Men haalt waschpot of ketel en waschkuipen voor den dag, zorgt voor de nodige brandstoffen, voor zeep, soda of zeepoeder, voor stijfsel en blauwsel en ook voor bleekpoeder en andere middelen, om vlekken uit te maken.’ Met deze beschrijving van het benodigde materiaal begint het hoofdstuk ‘de groote wasch’ in het handboek ‘Ik kan huishouden’ van omstreeks 1910. In de tijd was ‘de groote was’ een wekelijkse gebeurtenis. Dat was nog niet zo heel lang het geval. In de negentiende eeuw was het bij het grootste deel van de bevolking maar een paar keer per jaar wasdag, terwijl in gegoede kringen de was maandelijks werd uitbesteed. De opkomst van katoenen kleding en de vervanging van het zelfgemaakte reinigingsmiddel door fabriekszeep zorgden ervoor dat er veel vaker gewassen werd. Rond 1900 is de wasbehandeling in bijna elk huishouden een wekelijks terugkerend ritueel geworden.

Het wassen van kleding en linnengoed was bijzonder tijdrovend en vermoeiend.

Bovendien was er veel kennis nodig van de verschillende soorten textiel en de werking van allerhande was- en bleekmiddelen. In de algemene huishoudhandboeken werd meestal een flink hoofdstuk ingeruimd voor de wasbehandeling. Daarnaast waren er aparte handboeken, met titels als ‘Behandeling der wasch’ en ‘De wasch in huis’. Uitgebreid werd ingegaan op het benodigde waswater, de diverse zeepsoorten, de beste manier om allerlei soorten vlekken te verwijderen en de verschillende stoffen en kledingstukken. Alle fasen van het wasproces kwamen aan bod, van het vooraf in de week zetten en uitkoken tot het boenen, spoelen, bleken en blauwen op wasdag. Tot de wasbehandeling hoorden ook het strijken en opvouwen. Daarmee kon pas later in de week worden begonnen, wanneer de was eenmaal droog was.

Een kind kan de was doen

Aan het begin van de twintigste eeuw werd de was in de meeste huishoudens gedaan met tobbe, wasbord en zeep. Desondanks werd in ‘Ik kan huishouden’ gesuggereerd dat de wasmachine, een nieuwe uitvinding, al volop in gebruik was: ‘In vele huishoudens zal men de wasmachine reeds gebruiken, die den moeilijken arbeid van de groote wasch zeer verlicht, ja, hem in verhouding van den vroegeren toestand tot kinderspel maakt.’ Nu is dit handboek bepaald géén weergave van de gang van zaken die rond 1910 bij het grootste deel van de bevolking normaal was. De ondertitel – ‘Het boek om een huishouding billijk, practisch en goed te besturen’ – situeert het in de hogere klasse, waar de vrouw des huizes zelf geen huishoudelijk werk verrichtte, maar leiding gaf aan haar personeel. Dat blijkt overigens ook uit de waarschuwing geen verkeerde zuinigheid te betrachten: de kosten van de was- en wringmachine moeten

worden afgewogen tegen de kosten van 'meer dan één waschvrouw'. Na de introductie vervolgt 'Ik kan huishouden' met de beschrijving van het wassen met de wasmachine: 'Men vult het watervat tot aan de daarvoor aangebrachte streep met koud water, waarin men een weinig zeepoeder of soda, of beter nog borax en genoeg geschaafde sunlight-zeep of witte zeep doet, haalt het goed uit de tobbe, waarin het in de week heeft gestaan, wrijft er eenige vlekken uit (...), wringt het uit en legt zooveel stukken waschgoed in het watervat, tot het tamelijk vol is. Dan doet men het deksel er op, steekt het vuur onder het watervat aan en laat het water daarin aan de kook komen. Nu begint men aan de kruk te draaien en wel zeer langzaam tienmaal voor- en tienmaal achterwaarts. Daardoor wordt het waschgoed in het kokende water heen en weer geslingerd, waardoor het vuil er uitspoelt. Op die manier wordt het veel schooner gewasschen dan met de handen, daar men het met de handen slechts in matig heet, echter niet kokend water behandelen kan. Het draaien moet, al naar gelang de wasch vuil is, van 10 tot 20 minuten voortgezet worden. Intusschen heeft men in de waschketel water aan de kook gemaakt; men neemt nu het waschgoed met de houten tang uit de waschmachine, legt het in den waschketel en laat het hierin liggen of men broeit het in een waschtobbe met het kokende water'. Deze werkwijze moet overigens net zo lang herhaald worden tot alle was gedaan is.

Eischt merk „VELO” op Uwe Machine.

Huismoeders!

Waarom nog langer voort te gaan met de oude sleur, met tobbe en kuip?

Waarom U of de uwen of uwe dienstboden nog langer af te beulen, indien U met onze VELO-Waschmachines bereikt, dat uwe hoogste eischen aan de wasch gesteld, ten volle bevredigd worden?

Met onze VELO-Waschmachine bespaart men veel tijd, veel geld, veel moeite, veel ergernis over het wegraken van goed en ook Uwe GEZONDHEID!

Want als U de wasch buitenshuis laat wasschen, hebt U dan wel eens nagedacht over het schadelijke voor de gezondheid van U en de uwen?

Bedenkt eens hoe gemakkelijk er besmetting ontstaat bij het dooreenmengen van lijfgoed uit verschillende gezinnen. Spreekt daar eens over met uwen dokter.

Bovendien zal het verschrikkelijke slijten van uw linnen etc. U ten slotte overtuigen dat daar verandering in moet komen.

Maar hoe dan? zult u vragen.
Door het koopen van

DE VELO-WASCHMACHINE

verre de beste van alle bestaande Waschmachines!

- 1e. Het bovenstel, dat op kogels loopt, is van prima gereedschapstaal, uiterst solide, zoodat breken totaal is buitengesloten wat bij andere machines telkens voorkomt.
- 2e. Met onze in alle landen gepatenteerde uitvinding, bereikt men het resultaat dat het vuilste linnen in vijf minuten HAGELWIT uit de machine komt, zonder hetzelfde te moeten nazien of naboeien, zonder scheuren, slijtage of roest, en zonder gebruik van bleekpoeder.
- 3e. Door de kogelbeweging werkt de machine zóó licht, dat een zwakke vrouw, zelfs een kind de wasch kan doen.

Zij is in het bereik van ieder huisgezin, daar wij ze zoowel **à contant** als op **zéér gemakkelijke voorwaarden op afbetaling** leveren. Elke machine wordt verkocht met **twee jaar schriftelijke en degelijke garantie**.

Eens geprobeerd, kunt u haar niet meer missen!
WACHT U VOOR NAMAAK.

Al onze Machines zijn voorzien van een naamplaat „Velo-Waschmachine”.

Voor verdere inlichtingen wende men zich tot het depôt der
VELO-WASCHMACHINE MAATSCHAPPIJ
Rotterdam - Leuvehaven 56 W Z

Nadruk verboden!!

Alleen machines met merk „VELO” zijn echt.

Velo is de oudste Nederlandse wasmachinefabriek. Aanvankelijk importeerde men Amerikaanse wasmachines, maar vanaf 1904 ging het bedrijf zelf wasmachines voor huishoudelijk gebruik produceren. Het mechaniek bestond uit fietsonderdelen. Men koos daarom voor de naam Velo, een afkorting van 'vélocipède' (fiets). Voor vooruitstrevende vrouwen was de fiets symbool voor moderniteit en vrijheid – associaties die de merknaam Velo ook moest oproepen. Deze advertentie uit 1909 richtte zich op vrouwen die het zich konden veroorloven de was uit te besteden aan wasvrouwen of commerciële wasserijen.

De oudste Nederlandse wasmachinefabriek is Velo. Het bedrijf begon in 1901 met de import van Amerikaanse wasmachines, maar besloot al snel zelf wasmachines te gaan produceren. In een herdenkingsboek van Velo vijftig jaar later werd deze beslissing verklaard uit economische motieven: de Amerikaanse wasmachines werden door geen enkel patent beschermd en vervaardiging in Nederland leverde meer winst op dan import. Maar ook onvrede met de bestaande machines was, volgens het gedenkboek, een reden om zelf wasmachines te gaan maken: ‘Kijk,’ zei de jonge Bosch: ‘kijk, daar heb je een van onze potentiële afneemsters. Een van de miljoen Nederlandsche vrouwen, die elke week opnieuw een wasch doen. Elken maandag opnieuw is het wasschen, wasschen, wasschen. ‘t Goed in de kuip en stompen met dien stommen stamper. Het moet wel mogelijk zijn, daar iets op te verzinnen. We hebben de Eagle, de Rotary, de Pan en ze zijn allemaal volstrekt onpractisch!’

Haatje Kema kreeg de opdracht een verbeterde versie van de bestaande modellen te ontwikkelen. Kema was de bedrijfsleider bij de fietsfabriek Gazelle geweest en gebruikte zijn kennis om de wasbeweger een kwart méér per slag te laten draaien. Met evenveel handkracht bewoog het sop heftiger in de kuip. De wasmachine met houten kuip, het zogenaamde ‘waskruis’, werd in Nederland het meest verbreide type wasmachine. Met een handbewogen slinger werd aanvankelijk een gewone fietsketting aangedreven, die het waskruis beurtelings rechts- en linksom liet draaien. Op de wasmachine kon ook een wringer worden bevestigd, en hulpmiddel dat misschien nog wel meer verlichting bracht dan de wasmachine zelf. Om het nieuwe product te verkopen werden advertenties geplaatst, demonstraties gegeven, optochten georganiseerd en strooibiljetten verspreid. Ook was het elke dinsdag en donderdag van 2 tot 5 uur mogelijk te komen ‘proefwasschen’ in het Rotterdamse filiaal aan de Leuvehaven. Zo kon men zichzelf overtuigen van de uitstekende werking van de machine. De aanprijzingen betroffen vooral het gemak. Het zware werk werd kinderspel, ‘een kind kan de was doen’. De advertenties richtten zich – niet onverwacht – op de vrouwen die het zich konden veroorloven de was uit te besteden aan de waschvrouwen of commerciële wasserijen. Aan de ergernissen als hevige slijtage en zelfs het wegraken van wasgoed zou de wasmachine een eind maken. Bovendien zou de wasmachine beter voor de gezondheid zijn: ‘Bedenkt eens hoe gemakkelijk er besmetting ontstaat bij het dooreenmengen van lijfgoed uit verschillende gezinnen. Spreekt daar eens over met uwen dokter.’

In tegenstelling tot de Amerikaanse wasmachine werd de Velo-wasmachine niet direct onder het watervat verhit. De kuip moest worden gevuld met water dat elders op een vuur warm was gemaakt. Dat was ook het geval bij de wasschommel, die in een Amerikaanse postordercatalogus uit 1927 (The Sears, Roebuck Catalogue) werd aangeprezen als de ‘Quick and Easy Washer’.

De machine bestaat uit een geribbelde zinken kuip, waarin een houten latwerk heen en weer bewogen kan worden. De waschschommel functioneert als een soort wasbord, waarbij het wasgoed tussen schommel en kuip wordt schoongeboend. Door de stop uit de kuip te trekken, kan het vuile waswater gemakkelijk worden afgevoerd.

De wasschommel werd in 1927 in een Amerikaanse postordercatalogus aangeprezen als de ‘Quick and Easy Washer’.

De werking van de machine lijkt op die van een wasbord: het wasgoed werd tussen het houten latwerk en de geribbelde zinken kuip schoongeboend.

Vermoedelijk zijn dergelijke wasmachines in Nederland niet op grote schaal gebruikt.

In 1928 bracht Velo de eerste elektrisch aangedreven wasmachine op de markt. Een wezenlijke verandering in het wasproces bracht deze echter niet met zich mee. De machine bevrijdde de huisvrouw eigenlijk alleen maar van het handmatig wrijven van het wasgoed, zoals de wasschommel eerder al deed. Er bleef nog heel veel werk voor de vrouwen over. Toch bloeide het bedrijf in de jaren twintig en opende Velo filialen in heel Nederland. In 1935 waren er al 108 filialen. Ze hadden allemaal een grote, verlichte etalage en lagen aan drukke winkelstraten.

De filiaalhouders waren de schakels tussen klant en bedrijf. Tot de jaren zestig gingen ze als colporteur langs de deuren of nodigden ze vrouwen uit hun eigen wasje mee te brengen voor een demonstratie in de winkel. In een direct-mail-campagne in 1962 werd mevrouw aangespoord haar ‘pittige’ houten wasmachine’ in te komen ruilen voor een ‘smetteloos witte wascombinatie’. ‘Apparaten van roestvrij chromostaal, in 9 verschillende typen, alle met 2 motoren, alle met een aluminium “aanrecht”-bovenblad, alle met een hard-plastic tafelblad, en allemaal met een verbluffend was- en droogeffect. Kortom, het ideaal van de huisvrouw.

De brief eindigde met de uitnodiging naar de winkel te komen. 'Breng gerust een proefwasje mee. Alle wascombinaties staan in onze nieuwe demonstratiekeuken bedrijfsklaar ingeschakeld.'

Ondanks de enthousiaste aanprijzingen in 'Ik kan huishouden' en andere handboeken over de wasbehandeling raakte de wasmachine in de eerste helft van de twintigste eeuw niet echt ingeburgerd. Velokende in de jaren twintig weliswaar een bloeiperiode, maar de meeste vrouwen bleven hun was op de hand doen. En zij die het konden betalen, deden de was de deur uit. Naar schatting was in minder dan tien procent van de huishoudens vóór de Tweede Wereldoorlog een wasmachine aanwezig. Cijfers uit een consumentenonderzoek in 1947 duiden erop dat het bezit van een wasmachine in de grote steden nog aanzienlijk beneden het landelijk gemiddelde lag. Toen werd in veertien procent van de Nederlandse gezinnen met een elektrische wasmachine gewassen; het Rotterdams gemiddelde lag op vijf procent.

De winkels van Velo hadden grote, verlichtte etalages en lagen aan drukke winkelstraten. Tot in de jaren zestig nodigden de filiaalhouders huisvrouwen uit hun eigen proefwasje mee te nemen voor een demonstratie in de zaak. Filiaal Zeist, circa 1950.

Wat betreft het gebruik van een handwasmachine antwoordde zeven procent van de ondervraagde Nederlanders bevestigend terwijl voor Rotterdam een totaal van twee procent gold.

Bij het onderzoek naar de tijdsbesteding van huisvrouwen dat de Nederlandse Huishoudraad in 1955 liet uitvoeren, werd geconcludeerd dat de meeste vrouwen in de grote gemeenten nog geen wasmachine hadden: ongeveer twintig procent had de beschikking over een wasmachine. De meeste huisvrouwen gebruikten wel een handwringer (circa 63 procent). Tegelijk werd vastgesteld dat de feitelijke werkbesparing met een wasmachine minder groot was dan de huisvrouw zich voorstelde: 'Leest men de reclames ter aanprijzing van de huishoudelijke apparatuur, dan lijkt het of de mechanisatie van de huishouding een uitstekend middel is om het werk in huis in minder dan geen tijd te verrichten. De advertenties van de droommachines wekken ware visioenen van een ideaal bestaan.'

Vrouw aan de was in Crooswijk (Rotterdam), 1955. De meeste gezinnen in de grote steden beschikten nog niet over een wasmachine. Soms werd er een gehuurd, maar ook vaak werd de was met tobbe en wasbord gedaan.

Zelfs Jan en de baas van Jan worden aangehaald om te getuigen hoe een apparaat een ideale oplossing geeft van vele moeilijkheden. “In de fabriek mocht mechanisatie dan tijd en arbeidskracht besparen, in de huishouding was dat veel minder het geval. Besteedden vrouwen zonder wasmachine 3 uur en 35 minuten per week aan het ‘natte gedeelte’ van de kledingreiniging, vrouwen met wasmachine kostte het nog altijd 3 uur en 10 minuten – een besparing die op de totale werkweek van de huisvrouw (zo’n 62 uur) bijna in het niet viel, zo was de strekking van de onderzoeksrapportage.

Ondanks de geringe tijdsbesparing werd in hetzelfde onderzoek geconstateerd dat de huisvrouwen het wassen met machine veel hoger waardeerden dan het handmatig wassen. Het waskarwei was met de wasmachine minder zwaar en de arbeid aangenamer. Bovendien speelde vermoedelijk een minder rationele reden mee. ‘Ook de status van de zich in het zweet des aanschijs afslovende huisvrouw, die boven de dampende wastobbe de was aan het uitboenen is, is een andere dan de huisvrouw die de knop bedient van de wasmachine of de was door de elektrische wringer haalt.”

In de tweede helft van de jaren vijftig wisten steeds meer Nederlandse huisvrouwen met een elektrische wasmachine. Bezat in 1957 procent van de huishoudens een wasmachine, in 1962 was dat al toegenomen tot 58 procent en in 1964 beschikte maar liefst 83 procent van de Nederlandse gezinnen over een elektrische wasmachine. Deze toename hing samen met de groei van de welvaart in die jaren, met de technische ontwikkeling van de wasmachines zelf en met de ontwikkeling van wasmiddelen.

Een moderne witte wasmachine met elektrische wringer, circa 1958. Bij de wasmachine werd een dompelaar geleverd om het water te verhitten. Ondanks het feit dat de kopers destijds tot de koplopers gerekend kunnen worden, was de machine zelf eigenlijk een beetje ouderwets. Technisch waren volautomatische trommelwasmachines met thermostaat al haalbaar voor huishoudelijk gebruik; bij Miele gingen in 1954 de eerste volautomaten in productie. Desondanks is de gebruikster deze wasmachine tot in de jaren negentig trouw gebleven.

Kees Vermeer

Zoals bekend is de Historische Vereniging zeer betrokken bij fotografie. Naast een uitgebreide verzameling fototoestellen in allerlei soorten, maten en leeftijden is er ook een verzameling van duizenden foto's, die alle gerelateerd zijn aan Barendrecht.

Sinds enkele jaren zijn actieve leden druk doende met het digitaliseren van de foto's om ze op deze wijze ook meer toegankelijk te maken voor buitenstaanders via de website.

Voorts is er een groep enthousiaste vrijwilligers bezig geweest met een project, dat het fotografisch vastleggen van de gemeente Barendrecht anno 2010/2011 behelst. De resultaten hiervan waren recentelijk te zien op een expositie in D'Ouwe School.

Bij het merendeel van het hierboven genoemde fotograferen kan worden gesproken van het maken van "kiekjes", het werk van amateur-fotografen. Het is echter voor velen niet bekend wat de oorsprong van de uitdrukking "kiekjes" maken is. Zeker is dat het niet te maken heeft met het dialect woord "kijkje", maar met de naam van de Leidse fotograaf Israel David Kiek (1811-1899). Kiek was een man van twaalf ambachten en dertien ongelukken. Kiek werd geboren als zoon van een Joodse horlogemaker in Groningen. Hij stond in de loop der tijd geregistreerd als "kistenmaker", "schrijnwerker", "vleeshouwer", "loterij-collectant", "koopman", maar werd tenslotte "portraiteur". Tussen 1838 en 1853 zette hij twaalf kinderen op de wereld van wie er negen volwassen werden; uiteindelijk werden vijf zonen fotograaf. Kiek Sr. maakte met name veel foto's van studenten; vaak groepsfoto's. Op studentenkamers kon je in die jaren "kiekjes" zien.

De kunst van de fotografie was ten tijde van Kiek nog jong, officieel bestond ze pas sinds 1839. Naast het fotograferen van Leidse studenten is van Kiek ook serieus werk bekend, met name de visitekaartportretten of albumportretten (8,5 x 6 cm) die rond 1860 zeer populair waren.

Weinig Nederlanders zijn zo mooi in een woord vereeuwigd als fotograaf Kiek. Leiden eert hem met een Kiekpad en sinds 2001 ook met een Kiekmonument.

Bron: Gewoon Geniaal – Marcel Graus

V e r e n i g i n g s n i e u w s

OP 17 MEI JL. IS IN D'OUWE SCHOOL DE ALGEMENE LEDENVERGADERING VAN DE HISTORISCHE VERENIGING BARENDRECHT GEHOUDEN. IN HET VORIGE CONTACTBLAD ZIJN DE VERSLAGEN VAN DE VERSCHILLENDE WERKGROEPEN OPGENOMEN. DOOR EEN MISVERSTAND ONTBRAK HIERBIJ HET VERSLAG VAN DE WERKGROEP 'BIBLIOTHEEK EN ARCHIEF'. ONDERSTAAND TREFT U DIT VERSLAG ALSNOG AAN.

De bibliotheek telt zo'n kleine 2000 boeken, publicaties en tijdschriften. Naast een veelheid aan geschriften Barendrecht en naaste omgeving betreffend, bevat de bibliotheek ook veel publicaties over de Tweede Wereldoorlog en de Watersnoodramp van 1953. Bovendien is er veel te vinden met betrekking tot het kerkelijk leven in de gemeente Barendrecht.

Recent is ook een verzameling boeken en tijdschriften over ons vorstenhuis in de bibliotheek opgenomen. Nog regelmatig worden er boeken, oude tijdschriften en kranten ons aangeboden uit particuliere nalatenschappen of verzamelingen. Een en ander vergt voortdurende inpassing in en selectie van de bestaande verzameling, ook ten aanzien van de website.

Desalniettemin blijven aanvullingen nog steeds welkom.

Historische Vereniging Barendrecht

D'Ouwe School, Dorpsstraat 150-150a, 2992 BE Barendrecht

ING Bank N.V. rekeningnummer 2530926

☎ 0180-618142 – info@historischbarendrecht.nl – www.historischbarendrecht.nl

Algemene informatie: mw. J.W.M. Verboom

Openingstijden

Archiveren Oud Barendrecht elke eerste zaterdag van de maand van 10.00 tot 13.00 uur;
elke dinsdag van 10.00 tot 15.30 uur op afspraak, mw. De Bruijn, 0180-614751
Genealogie elke eerste zaterdag van de maand van 10.00 tot 13.00 uur
Tentoonstellingen elke eerste zaterdag van de maand van 10.00 tot 12.00 uur;
elke derde zaterdag van de maand van 14.00 tot 16.00 uur
Afrijfte goederen elke dinsdag van 10.00 tot 15.30 uur

Bestuur

Voorzitter D. Mooyaart
Secretaris mw. J.W.M. Verboom-van Geenen
Penningmeester J.E.J. Blinde jr
Leden mw. M.H. de Bruijn-Veenman
W. van Helden
J. Kooy
mw. J.P. Schaap
J. Verschoor

Ledenadministratie

mw. N. Verschoor

Contactpersonen werkgroepen

Archiveren Oud Barendrecht en Genealogie

mw. M.H. de Bruijn-Veenman
mw. J.P. Schaap
F. van Heest

Barendrecht van vroeger op ansicht, foto en film

Algemeen A.G. van de Garde
T.D. van Wijk
Digitaal fototeam P. Slinkert
J. Verschoor
Films B. Romeijn

Bibliotheek en Archief

C.W. Vermeer

Bodemonderzoek

Algemeen T.C. Blinde
Beheer vondsten en documentatie
vóór 1995: mw. C.G. Ratsma-Stouten
na 1995: L. Louwerse

Monumentenzorg

J. Kooy

Nieuws- en Advertentieweekblad De Schakel

mw. N. den Otter

Restauratie en onderhoud

A. den Otter

Tentoonstellingen

mw. J.W.M. Verboom-van Geenen

Voorwerpen

W.M. Groenenboom

Website-beheer

P. Dreef (Dreef-IT)

Doe eens een lidmaatschap cadeau!

Wilt u een jarige vriend of familielid eens een bijzonder geschenk geven?
Doe dan een jaar lidmaatschap van de Historische Vereniging Barendrecht cadeau!

Vul onderstaande gegevens in en stuur deze bon naar:
Historische Vereniging Barendrecht, Dorpsstraat 150a, 2992 BE Barendrecht
Het mag ook per e-mail: info@historischbarendrecht.nl

Gegevens nieuw lid

Naam: _____
Adres: _____
Plaats: _____
Telefoon: _____
Geboortedatum: _____

Uw gegevens

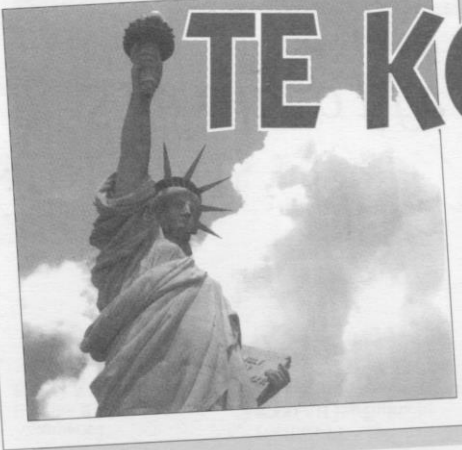
Naam: _____
Adres: _____
Plaats: _____
Telefoon: _____
(i.v.m. subsidie)

- ☐ Kruis dit aan, als u het op prijs stelt het nieuwe lid zijn eerste exemplaar van het *Contactblad* zelf te geven.
U ontvangt dan de eerstkomende uitgave van het *Contactblad* op uw adres.

KRAIMA
TEXTIEL

Middenbaan 81
Barendrecht

TE KOOP

Als makelaar en taxateur weet Frits Markus 'Markant' wat er in de onroerend goed wereld te koop is. Natuurlijk niet het Vrijheidsbeeld. Maar de makelaarskennis is bij 'Markant' wel in huis om alle andere projecten aan te kunnen. Wilt u een huis verkopen of zoekt u een ander huis, wenst u een zorgvuldige taxatie of een objectief hypotheekadvies kom dan gerust eens langs. Graag bespreken wij met u de mogelijkheden en voordelen die 'Markant' u kan bieden.

U vindt 'Markant' aan de Middenbaan 94. 'Markant' is geopend van maandag tot en met zaterdag!

Markant
FRITS MARKUS MAKELAAR & TAXATEUR O.G.

NVM

Middenbaan 94 - 2991 CT Barendrecht. Tel.: 0180 - 620 099 Fax: 0180 - 611 585

Barendrecht (0180) 613 047
Ridderkerk (0180) 468 222

DE FIETSENMAKERIJ AGN

Gouwe 3c
2991 CJ
Barendrecht
0180 623600

DÉ SPECIALIST IN VERF BEHANG RAAMDECORATIE GORDIJNSTOFFEN EN TAPIJT

deco
HOME

Andeweg BV

Dorpsstraat 129, 2992 BD Barendrecht
Tel.: 0180 - 61 33 46, Fax: 0180 - 61 72 34

RE
Van Pelt ELEKTRA
Hoefslag 65, 2992 VG Barendrecht
Voor uw wasautomaat, enz.
0180-614100

HOUTHANDEL
Fa. GEBR. MULDER
VUREN-GRENENHOUT-DEUREN-PLATEN
Ziedewij 3
2991 LA Barendrecht
Tel. 0180 613173
Fax 0180 611342

GROENTE- EN FRUITHAL HANS VERMAAS

ZIEDEWIJDSEDIJK 41
BARENDRECHT

TEL. 0180 - 611655

DE HELE WEEK VERS EN VOORDELIG !

Keukens van A tot Z

KELKENSTUDIO
KONIJNENDIJK
BARENDRECHT www.konijnendijk.nl

Dorpsstraat 174 - 2992 AB Barendrecht
Bij de watertoren - Tel. 0180-611100
maandag gesloten - vrijdag koopavond

SBV
Forensics

SBV Forensics B.V.
Singel 211 Postbus 15
3311 KR Dordrecht 3300 AA Dordrecht
Tel. 078-632 08 60 Fax 078-614 12 72

De puzzel compleet. Elk stukje op zijn plaats

SBV Forensics is een deskundige, multidisciplinaire en bovenal onafhankelijke private dienstverlener op de terreinen van het voorkomen, onderzoeken en/of herstellen van onregelmatige, onrechtmatige en/of strafbare gedragingen in een voornamelijk financieel-administratieve context.

Voor onder meer fraudeonderzoek, procesondersteuning, faillissementsonderzoek en schadeberekeningen kunt u bij ons terecht. Bezoek onze website voor een uitgebreid overzicht van onze diensten, artikelen en nieuwsberichten.

www.sbv-forensics.com

0900-fraudevrij

info@sbv-forensics.com

**NIEUWE EN OCCASION
BRANDKASTEN**
rechtstreeks uit eigen fabriek!
CA. 500 STUKS
OP VOORRAAD
40 JAAR
SINCE 1957 IJZERSTERK
De fabrieksshowroom is dagelijks geopend voor particulieren en bedrijven!
BRANDKASTENFABRIEK
N.A. VAN DEN HOVEN & ZN. B.V.
Bedrijfsterr. 'Ziedewij' 1 Barendrecht
Telefoon 0180-61 29 88

**Hier kan
uw advertentie staan!**

Voor inlichtingen:

Nel Verschoor
Tel. 0180-617962

n.verschoor3@kpnplanet.nl

**Rijsdijk, Strijen (078) 674 1801
674 45 15**

Voor uw vrachtje
zand, grind, grond of
mijnsplit en andere
verhardingen

Van der Linden

**Internationaal Transport
Agrarisch Loonbedrijf
Garagebedrijf**

Koedood 27 Barendrecht Tel. (0180) 612911 Fax (0180) 620391

Barendrecht

*3 Etage's
dier- en hobby-
plezier!*

Winkelcentrum Middenbaan 56-62

tel: 0180 - 617613

www.wesdijk.nl

**In het centrum van Barendrecht
moet u zijn voor:**

- * Centrale verwarming
- * Vloerverwarming
- * Warmwatertoestellen
- * Gashaarden en gevelkachels
- * Oliegestookte Zibro Kamin kachels
- * Installatiematerialen
- * IJzerwaren en tuinartikelen
- * Machines en gereedschappen

*Koop bij de zaak, waar u slaagt
Bij de vakman met 85 jaar ervaring*

2e Barendrechtseweg 184 - Telefoon 0180-61 28 66 - Telefax 0180-62 07 04

Aannemingsbedrijf

J. BEVELANDER

- aanbouw
- verbouw
- nieuwbouw
- onderhoud

Bijldorp-zuid 3 - 2992 LD Barendrecht - Tel (0180) 61 98 32
bevelander@solcon.nl - www.jbevelander.nl

**Witter
Elektrotechniek**

Koolmees 29
2986 VB Ridderkerk

Telefoon: 0180 - 423382
Mobiel: 06 - 22395062

